

שבת אחים

תולדת

שני המאורות הגדולים לממשלת התורה והעבודה ועשות חסד,
הלא המה הרב הנאון מוהר"ר יוסף אבד"ק פראג והמדינה והרב
הנאון מוהר"ר אליהו אב"ד ור"מ דק"ק לבוב בני הרב הנאון מוהר"ר
אברהם קלמןקש אבד"ק אפמא ופ"מ דד"א זכרם לברכה.

הנה מהד"טוב ומהד"נעים שבת אחים נסד"ק:

מאת

יוסף כהן צדק

המתאבק בעפר רגלי חכמים מנעוריו, ושותה את דבריהם בצמא גם לזקניו.
(נדפס בספר האדם ובקונטרס מיוחד).

ס"ט פטרבורג

ברפוס ש. סוקולובסקי ול. רבינוביץ.

כשנת חנן לאדם דעת לפ"ק

ШЕВЕТЪ АХИМЪ

т. е.

Родословная справка

Я. Когенцедека.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

Типо-Литографія Ш. З. Соколовскаго и Л. А. Рабиновича.

1898.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

C. 1116.

Дозволено Цензурою, С.-Петербургъ, 17 Августа 1898.

שבת אחים.

הנה ארבעה גאונים נודעים, מזכירים גאון אחד ושמו רבי יוסף קלמן קש"ל, הלא המה בעל שו"ת איתן האורחי (בסוף ספרו) ובעל ברכת שמואל (פ' דברים) מביאים בשמו, ויתארוהו „הגאון". בעל ברכת טוב, יקראתו „מורי" (צ"ה ג' ובלקוטים ל"ב ב') ובעל מגן אברהם פוסק הלכה כמוהו (או"ח ס"ו ס"א ס"ק ו') ולא אחד כם מזכיר קריה חנה. דור הולך ודור בא ויקם דור חדש אשר לא ידע את יוסף — ודורשי קדמוניות אלו לאלו שואלים: איה מקום כבודו? וצדיק מה פעל? וסבותי אל בני לחקור ולדרוש על אדותיו ועל אדות משפחתו אשר לפניו ובדרורו ואשר לאחריו, עד מקום ידי מגעת. — אם החסרתי, הבאים אחרי ישרימו. ואם שגיתי — הבינו לי.

א) יותר ממאתים שנה לא ידע איש את קבורתו, ובעת להגלות נודעה גם נבורתו. בשנת תרמ"ז נדפסה בפרג אספת מאה ושבעים פתחי אבני זכרון מראשתי גאוניה וגדוליה, וקורא לה „גל עד" ובתוכם גם מצבתו. מרוב ימים אבנים שחקו מים, ולא כהלין כתבא למקרא, ולקחתי לי מועד לתקן אותה. ואשר אתו תקון המתישב יותר על הלב, יגיד. — כי זה הפתוח אשר מראשתי מעיד על כותבו שהיה סופר מהיר בשפת קדש ובלשון ארמית, והצבתי ציונים אל אפיקי מליצותיו מתלמוד ומדרשים, במקום הנראה לי לנחוק. וזה פתשגן הכתב:

„וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויושם בארון ביום הראשון שבו נגנו האור" (אור פני יוסף). הוא הגאון הגדול ר"מ ואב"ר במדינות פולין כמוהר"ר יוסף בן הר"ר אברהם קלמן קש"ל, במספר ימים אחד לירח שבו חג האסיף למנין שנות עולם בעת כפור העונות נהבקש בישיבה של מעלה עמרת גאון יוסף. בכל עת התאסף העדרים במדינות פולין הסכימו כלם לדעתו, כי מעמו ונמוקו את יוסף. נגששה כעורים באפלה כי אין פתח לנו יוסף. היה חסיד בדורנו ראש בני יוסף (אב בחכמה רב היה משנים²) יוסף. קראו למקוננות ויספדו: אוי כי מת יוסף! למנוחתו אחר אחיו בשנה אחת הלך יוסף. מעיני תורתו היו חדים וקלים כנהרי חדקל ופרת יוסף⁴) נהג נשיאותו ברמה ובנחת ובפרט את בני קהלתו באשר ה' את יוסף. קצים ותלים לא נשארו בכל

¹ חגיגה י"ג א' צ"ר פי"א ופי"ב שמ"ר פל"ה, וראה הערות ותקונים למדרש לקח טוב (פ' בראשית הערה ע"ט) ורש"י ריש בראשית.

² מלת „בן" חסרה. שר"ת האלו „אברהם" כשם אביו, וראה הערה הסמוכה.

³ אל הקהל „משנים" אלה „מלפנים" שאביו היה אבד"ק אפעא, וכשזכו לזבוליה

נבחר לפנ"מ המדינה.

⁴ ברכות כ"ט א' וע' רש"י שם.

התורה שלא תירץ יוסף¹ שמו הלך וגבר בכל תפוצות ישראל בשם יוסף. זכות צדקתו יעמד לנו כל אחי יוסף".

(על האבן התחוננה לפאת דרום) (2) "יודעי תבונה (3) שאו קינה, ויונו פנה בן פורת יוסף. והורידו דמעות וגדלו פרעות, כי נעשו מגרעות לבית יוסף. סקל אבנים, הורה לנבונים דרכי נבונים⁴ ויצא יוסף. פֶּעַנַח רוּיִם, גַּל אַגֻּזִים⁵ עדיף מחווים⁶ צפנת פענח יוסף".

(על האבן לפאת מערבה) "ויגוע הגאון האלוף המרום ר"ב ז' ואב"ד נר ישראל מוהר"ר יוסף בן. מוהר"ר אברהם קלמן קש"ל, ויקבר בגבול נחלתו נחלת ה', הוא יבא בשלום לחדש תשרי יבוא בשלום לפ"ק⁸ ויוסף הוא המשביר, און משלים תקן וחבר, הרים וסלעים פרק ושב⁹ לא היה נעלם ממנו דבר. בתורה ובמצות ה' גבר, רועה ישראל מנהיג ודבר¹⁰ כרועה עדרו קבץ כל צורך וחבר¹¹ מוץ ותבן. דאורייתא הניס וחבר¹² ועתה בעון

¹ מנחות כ"ט א'.

² כאשר גורשו היהודים מבעהמן ככלל ומפראג בפרט (תק"ה — 1745) גם צמתיס לא היה חפשי מחמת והמם האספסוף לחומי רשף קנאת ושנאת עולם לעם עולם, תחת מסוה האמונה, וירניזום ממכותם, וישברו וינתלו את מצבותם מראש תם, ובשוב ה' את שיבת הגולה, החיטו לעשות חסד ואמת, ויחוקו את צדק אבני הזכרון, כפי יכלתם (שם ושארית הערה 7) גם על מצבתו עברה כוס התרעלה, והאבן העליונה לפאת דרום" נהרסה ויתקווה בשנת תקי"ז, ואולם לא יכלו לזרף עוד את מליה ואת אותיותיה ככראשנה — ע"כ רבים מאנשי שם לא ידע איש את קבורתם, והנשאר הפרוץ מרובה על העומד.

³ ז"ל: יודעי כינה, וזה נושא בד בבד עם החרוז.

⁴ אולי ז"ל: "הורה לנבונים דרכים נכונים". לאמר: במוסרו מוסר השכל, השיב רבים מעון.

⁵ אדר"כ פ' ח"י.

⁶ ז"ב י"א א'.

⁷ ז"ל: ר"מ שהיה ריש מתיבתא, כחרות עליה להלן.

⁸ על השמות "יבא בשלום" פעמים, ובפעם השנית מלא ה' ו' ? כי הראשנה יבא עולה י"ג (וכן לעיל) במספר ימים אחד" לימי החדש, והשנית "יבוא בשלום" בנימטר" של"ו, כס' גל עד נדפסה מלת "יבא" באותיות קטנות תחת גדולות. אות שהחכמים ר"ק ליעבן ור"ם פאק, האלימו מזה את עיניהם.

⁹ "הרים וסלעים שבר" הוא "עוקר הרים" וגם "לא היה נעלם ממנו דבר" זה "סיני" (סוף ברכות) וערש"י שם. ¹⁰ פירושו: מנהיג הדור (סנהדרין ח' א').

¹¹ ז"ל: "נורב והבר". איש איש מהללו לפי מפעלו: א) "נורבא מרבנן" תאר לתלמיד שהביא סמיים דאורייתא, ויש לאחריהו תקוה (פי' המיוחס לרש"י, תענית ד' א'); (ב) ואולם "הכר" יגדל ממנו, תאר הכבוד למי שהגיע להוראה (ערוך השלם ערכי חבר ונורב) ותשבי (ערך חבר).

¹² ז"ל: "מוץ ותבן דאורייתא הסיח מבר". ועל האזרות בשדה (דהי"א כ"ז כ"ה)

הדור חלף ועבר, גאון ישראל נשבר, במר צרחה אחריו כל הצבור: מי יורה לנו נתיבות ויאמר דבר? אוי נא לנו כי חמאנו נשמע כמדובר. גם צבא השמים נשאו קינה ביום בית אלהינו נשרף והוסר¹) ועל תפארת יוסף אשר נעדר. הנצב"ה נקשר"א).

(על האבן העליונה) ויוסף הוא השלישי בים התלמוד ובכל מילין דאורייתא, מר נהי²) רבה אחד מגדולי קדמייתא, זכותו יגן עלינו פני ה' אלהים אמן". (על האבן לפאת צפון) "ושבו ישיבות, מי יאיר לנו נתיבות ויפתח הלבבות, אין עוד יוסף? וזאת לפני, המבקשים צפונים, ישיבום וקנים³) לכו אל יוסף. סלודין יוהג, כאריה שאג, עמו נהג כצאן יוסף. פמיש דסנפירין, שבר מינרין⁴) גלה ממירין, ויאמר להם יוסף" (גל עד סי' 82).

עדות ביהוסף: א') שהיה מתקיפי קמאי, ונהרו אליו למורי ה' להוסף לקח מפיהו. ב') בנעוריו היה אב"ר ור"מ בפולין. ג') צופה לבית ישראל, בעת כנוס, רבני ארבע ארצות פולין" בסידם באה נפשו, ונשמע קולו בהדר. ד') ואל על קראוהו לאבד"ק פראג וכל בנותיה, ויהי רועה בבירה ורואה במדינת בעהמן. ה') וכל הדבר הקשה והובא אליו מרחוק כמקרוב, והשיב כהלכה לכל שואל כענין. ו') ויחבר ספרי הלכה למעשה. ז') ואחרון חביב, תקוני נוסחאות גירסאות בש"ס ושאר ספרי דבי רב.

גם אח היה לו גדול בתורה, ובשנה אחת הלכו שניהם לאור באור החיים. מה שמו כי תדע? ומי הוא זה רבי אברהם אביהם? הבה אחי הקורא, נלכה יהרו נחפשם ונבקשם, ואולי יהיה באשרנו למצוא גם את דור אבות אבותם וזרעם אחריהם, ליקרא דשכבי ודחיי.

מתרגמין „אורייריא דבחקלא". וכן „האוריות והאולרות בשדה" (תוספתא מעשרות פ"ב) והאוריות (ערוצין נ"ה ב') ט"ס ו"ג: „האוריות" (דק"ס שס הגהה ט') שכן הוא דפוסיו פיורו, ויניחא רפ"ב, בסליחא וקטטנדינא. וכן היה הגירסא לעיני רבנו נתן מרומי (ע"ש אות א' 281) ובתב נוסח הפתוח הזה הודיענו, שהג"מ יוסף קלמנקש היה גם מ בקר גדול ויעש „אונים לתורה" ויגרף גירסאות הש"ס ויטער נוסחאות בשאר ספרי דבי רב, ויפן את שגיאות המעתיקים והמדפיסים, יד ליד לא ינקה — כמן אשר ידפנו רות, ומה לתבן את הבר? —

1) ז"ל: כיום, ששקולה מיתתן של דיקים כשרפת בית אלהינו (ר"ה י"ח ב') הן ארלס לעק מולא.

2) למלת „נקשר" אין חבור ואין קשר. היא יתרה, או שורה אחת חסרה.

3) הרב החכם רשי"ף גרס: מר יהו רבה (כנסת ישראל רנ"ב א').

4) ז"ל: ישישים וזקנים.

5) ז"ל: „פטישא דתבר סנפירין כטינרין" (ויהפוך הסדר, ללורך החרוז). מלת פטיש (ישעיה מ' ו' ירמיה כ"ג כ"ט) ענינה ידוע, שבר תחת שבר, ות"א תברא חלף תברא (ויקרא כ"ד ב'). ותקח לפרה זר „ונסבת לפרה טינרא" (שמות ד' כ"ח) והכית בלור „ותחמי בטנרא" (שם י"ז א'). ולפינים בישראל קראו לחריף גדול בתורה „פטיש החוק" (ברכות כ"ה ב') לחמר: רב תבואות בכחו, אייה מותיב לה ואייה מפרק לה. דמיונו

ב') בעיר ואם בישראל לבוב נצבת מצבת איש חי רב פעלים ורב מהללים, מראשתי אחד מגדולי רבניה גאוניה באחרית המאה הרביעית לאלף הששי. ואלה הדברים החרותים עליה, "ויהי בהעלות ה' את אליהו בסערה לפ"ק. הוסר המצנפת והורם העטרה, החסיד הגאון הגדול בוצינא קדישא דנהורא, ר"מ ואב"ד דק"ק לבוב המעמירה, מוהר"ר אליהו בן הראש הרב המנהיג ר' אברהם קלמן קושצ'ל, בקרבתו לפני ארון האלחים לדרשה ולבארה, פרשת צפור המשתלח ביום טהרה, ויהי הלוח ודבר חדושי התורה, והנה רכב אש זו מקרא משנה וגמרא וסתי תורה, יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה מתוך דברי תורה. יום ב' מ' ניסן שצ"ו יום הקבורה. חבר ספר אדרת אליהו לא הספיק לגומרה, ולא זכינו להשתמש לאורה, ויום אדרת אליהו אשר נפלה ונעדרה, פנה זיוה הורה והדרה, הריץ תורה והעמיד תלמידים הרבה, וישכב עם אבותיו ויקבר במקום קבר אביו ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה. הנצב"ה.

(ובעבר השני): "ויד ה' היתה אל אליהו בשבת, ויגוע ביום א', ויאסף אל עמיו ביום ב' מ' ניסן שצ"ו לפ"ק" (מצבת קדש ח"א סי' כ"ד אנשי י"ם סי' נ"ח).

אז הן הראת לדעת מי אחיו, ומה אביו, יוסף ואליהו אחים, גאונים גם שניהם, וגם אברהם אביהם היה אחד העם ולא אחד העם. בעל בעמיו ונשיא ישראל, ראש ומנהיג ורב"כ כמה שנאמר על מצבת אליהו באר היסב. ואולם סוף דבריה, הוא כספר החתום. כל קורא, וישכב עם אבותיו ויקבר במקום קבר אביו יאמין ששם נקבר גם אביו; וסוף דבר הכל נשמע, "ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה" חידה היא ותהי לחידה, וענין לשלשה רבנים חוקרים ומבקרים לענות בו. (1).

ו"ל ירדיו ה"ג רח"ג דעמביצר בתולדת רבנו אליהו, י"כ פ"י הנראה היה אחיו של הג"מ יוסף כמו"ה אברהם קלמן קושצ'ל כפראג כמ"ש בגל עד" (כלילת יופי ח"א ל"ט א'). ובה ערה הוסיף מיא והוסיף קמחא, "ושוב מצאתי שהדבר מפורש בהדיא בס' ברכת המים... ופעם אחת נשלח גם מלבוב, וסדר אורו

כפטיש חוק יפוזן סע. — אמנם יש אכן קשתה מאד, גם פטיש ברזל לא יסכרנה, היא "אכן ספיר" (תוס' שנת פ"ח ב' סוכה ל"א א') וקדושין ל' ב' ובשלתם ד"ה מה ברזל) וכן הורה הנסיון, מעשה בלחוד שירד לרומי למכור סנפירין, ח"ל הלויקה על מנת לזדקק, מה עשה, נעלו והניחו על הסדן והיה מכה עליו כפטיש, והיה הסדן נחלק, ונחלק הפטיש, והספיר לא חסר" (פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' ענינה סוערה). ומה עמקו מחשבות כותב הנוטה הזה, בהמשילו את רכבו לפטיש חוק מאד מאד יפוזן גם סנפירין כענין ריין! לאמר: מי ימלל חריפתו, ישמיע כל בקיאתו! לא היתה קשיא אשר שגבה ממנו!

(1) ראה הכרמל (שנה ו' גליון 38) כלילת יופי (ח"א מ' ב') ואנשי שם סי' כ"ח) והכתומם על הרב בעל כלילת יופי: מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר? וחלקי תאמר נפשי במאמר מיוחד ב"המליץ" אם לא אמות כי אחיה.

הג"מ אליהו ז"ל... וכן כתבנו לאחיו הג"מ יוסף קלמן ש בפראג (שם מ' א'). ותם אני לא אדע, החסר עדים נאמנים אנחנו, כי נכתת את רגלנו הלוך ונסוע לבקש עד אמונים אשר יאמר כי הוא זה? ניתי שני הספרים אשר שם האחר „גל עד" ושם השני „מצבת קרש" ונחות: על האבן מראשתי יוסף, נאמר „למנוחתו אחר אחיו בשנה אחת הלך יוסף... חדש תשרי שנת יבוא בשלום" העולה שצ"ו; ונאמר מראשתי אליהו, שעלה בסערה השמימה בחדש הראשון הוא חדש ניסן שנת שצ"ו, עד הגל (גל עד) ועדה המצבה (מצבת קרש) בירק שבעה ירחים מקומעים (חדשים ששה וימים חמשה) עוד יוסף חי אחרי מות אליהו! ולמנות חדשי השנה מניסן מניסן, ששת ירחי קיץ שצ"ו וששת חדשי חרף שצ"ו מצטרפים לשנה אחת — ומה לנו ללמוד מכללא הא כפירש איתמר? —

ג) נחפשה בספרים, אנה שמות שני האחים האלה נזכרים, הנה החכם ר' סיני האק שמע שהג"מ יוסף מפראג הסכים על ספר גלילות ארץ ישראל (בהערותיו לגל עד). והרב בעל כלילת יופי מצא שהג"מ אליהו מלכוב הסכים על „ספר זכרון" וזכור לטוב בהקדמת ס' אור החדש על ברכת הנחנין, — והרב בעל אנשי שם, מצא את רבנו יוסף מפראג מוכא בס' ברכת טוב. — ואבוא אחריהם, ואמלא את דבריהם: א) מוהר"ר יוסף קלמןקש נזכר גם כמגן אברהם, וכס' ברכות שמואל. ב) והסכים בו עד יערס לב שנת שצ"ד על ס' עמודי שבע. ג) ובשנה החיא ישב עם מוהר"ר אליהו אחיו, באספת יריד גראמניץ בלובלין, ויסמכו את ידיהם ע"ם הילך תמים, שנרפס בקראקא בשנת שצ"ד.

תכלין היה לו לירידי הג"מ ח"ן דמביצר ז"ל „פנקס ק"ק קראקא" שמו, וזה חזה בו יוספר: א) בר' אליהו נאמרה „שכיבה" שהשאייר אחריו בן פורת הג"מ אברהם, דיין בקראקא בימי הגאון בעל תו"ם. כאשר תעדנה חתימות ידיהם יחדו. ב) ומשם הוכיח לו ה' אשה בת נדיב, וכך היה חותם „נאם אברהם בלאאמור" הגאון כמוהר"ר אליהו קלמןקש זצ"ל, וחתן האלוף הראש כמוהר"ר זלמן בר' יעקב וואהלש זצ"ל. ג) ומן הגאון הזה נשתלשלה משפחת קלמןקש בקראקא, שהיו מנכבדי העיר וגדוליה בימים הראשנים, והם באו רשומים בפנקס הקהל. ד) ובחלק השני מספרו (כלילת יופי כ"ו ב') העתיק „פסק ב"ד קראקא" מיום כ' ג' תמוז שנת ת"ק, ובין החתומים עליו „נאום יהודה ליב בא"א מוהר"ר צבי הירש קלמןקש זצ"ל". ומי יתן ונדע מה שם אבי אביו.

ותכלין יש ליריד נעורי הרב הגדול החכם המפורסם מו"ה שלמה באבער נ"י „פנקס קהל לבוב" והוא יסוד ספרו הנכבד, וז"ל „הר' יוסף בר"א קלמןקש מלובלין, היה אחד מגאוני הדור, וחתום בפנקס דף 5 על הכרזה והחלטה אדות מכירת בית בשנת שצ"ד, ואחריו חתום הגאון הר' מרדכי ר' הירש, וקימו החתימות בי"ב מבת שצ"ו הגאונים הר' משה מרכיזי אשכנזי וה"ר יהודה ליווא סג"ל עפשמיין" (אנשי שם ס' רי"ז).

ד) וכשאני לעצמי, בלתי אל ספרי בעלי אספות עיני. באלהים אהלל

דבר, יגעתי ומצאתי דור אבותם, גם אח ואחות, גם נין ונכד בני שלשים ובני רבעים, צפיעים וצפיעות בדורות אשר לפניהם ואשר לאחריהם, למטה קלמנקש להתיחש. חבל בחבל קשרתי, ודור לדור חברתי, ובאתי עד ראש משפחה הם אדם ביקר ר' קלנימוס קלמן אשר עליו יתילדו. ואף גם את שם מטהו לפניו בישראל.

עוד שתי אבני זכרון למשפחת קלמנקש, נמצא בלבוב, וזאת נוסחה האבן הראשנה „שנת תתן אמת ליעקב“¹ ביום טוב נהפך כי טוב פעמים, ואבל ומספר ונהי בכפלים, מ"ו בחדש ניסן נגנו צנצנת המן, המאיר באספקלריא המאירה, כבוד מורנו ורבנו ומאורנו, נתבקש בישיבה של מעלה הגאון האלוף עין הגולה מו"ה אשר יעקב אברהם בן הרב מוהר"ר אריה קלמנקש, צלל במים אדירים של תורה וחרב ס' אשל אברהם על שמו נקרא, ובשביל שזכה את הרבים, יבא שלום ויניח על משכבו בשלום. תנצב"ה (מצבת קרש ח"א סי' ל"ב אנשי שם סי' ק"א).

הבה ונחקרה מן המאוחר אל הקודם: מי הוא זה „הרב מוהר"ר אריה אביו? והעצה היעוצה לקחת את ספר „אשל אברהם“ אולי נמצא בו פשר דבר. אמנם ספר שזה שמו, ושם מחברו „אשר יעקב אברהם“ לא נמצא בכל רשימות ספרי מורשה קהלת יעקב, הנדפסים ואשר בכתובים. וברור הוא שזה ספר „האשל“ הנדפס בלובלין לפני מאתיים שנה. ובלתי ספק חרות על מצבתו „ספר האשל על שמו אברהם יקרא“ והתורני ר' גבריאל סוחטשוב בעל מצבת קדש לא ידע שנמצא ספר ששמו „האשל“ וישנה את הלשון, כדרכו. — ובהיותו יקר המציאות, וכפי הנראה לא נמצא בערי פראג קראקא ולבוב, אציגה נא עמך בזה: את פתשגן ה„שער“ ושמות הגאונים המסכימים עליו, מקומות מושבותם וזמניהם, וקצה הקדמתו, לרעת העתים אשר עברו עליו. שזה הרב המחבר, עץ עושה פרי, שרשו באדמת נבר ונפו נוטה לעיר הקדש והמחווה. כל ימיו לרבות הלילות, מכאובים — יומם הלך מארץ אל ארץ, כילה נדרה שנתו מעיניו מיוחד פתאם. בכל שעה, הלאה; ובכל רגע, פגע—ולא יאומן כי יסופר שעוד לפני מאתיים וארבעים שנה דרכה רגלו על אדמת שלשת חלקי תבל אירופא אפריקא ואזיא, ברצוא ושוב! — המסע בימים ההם למשא כבד מאד מאד, על כל צעד וצעד חייו תלואים לו מנגד; ובעת כפשע בינו ובין המות, תורהו ששועויו ויהנה בה!! רבות רעות צדיק בשבתו בביתו, ואימת מות בלכתו בדרך רחוקה — ונושע בגלל צדקת תוריו דור ישרים יברך. אם השאיר אחריו זרע, אין אתנו יודע, וכדאי הוא אותו צדיק להציב לו זכרון בספר, וזכרו לא יסוף.

„ספר האשל אשר נמוע בבאור שבו מיושבים הרבה מדרשים תמוהים, ונמעו צעיר הרועים אשר יעקב אברהם בן הרב המופלג מוהר"ר אריה לייב בהגאון מוהר"ר יוסף קלמנקש וצ"ל. בדפוס אשר הוקם ע"י המחוקק

¹ בעל מצבת קדש נלחם למצוא את פרט הזנה.

האלוף המרוסם שלמה זלמן בכמה"ר יעקב קלמנקש יפה, פה ק"ק לובלין". —
 ימדתו לאורך היריעה (פאליא).

ואלה ישמות הנאונים אשר נתנו מהודם עליו, וזה סדרם: א) ו' לסדר
 וימלא אותו רוח חכמה תל"ח לפ"ק, הק' נפתלי הירש בא"א הרב הגדול מוהר"ר
 בנימן וואלף ולה"ה פק"ק לובלין יע"א. ונאם הק' יצחק בא"א מוהר"ר (ואב)
 וואלף חובק"ק קראקא לע"ע¹). ב) ב' כ"ו אלול תל"א ביריד יערס לב
 נאם הק' יוסף בלא"א מוהר"ר יקותיאל המכונה לאויל ז"ל חוב"ק פרעמישלא
 לע"ע: ג) כ"ד אלול לפרט ויטע האש"ל. הצעיר באלפי ישראל בא"א
 מוהר"ר שמואל ולה"ה חונה לע"ע בק"ק לודמיר. ה) כ"ח אלול תל"א בו עד
 קדש ביערס לב מאיר במוהר"ר יצחק החונה לע"ע בק"ק קרעמיניץ. ו) ו'
 כ"ח ניסן תל"ג הצעיר מרדכי בלא"א מוהר"ר בנימן וואלף זצ"ל גינצבורג חוב"ק
 ברוסק דליטא. ז) ו' לסדר ואברהם זקן זה שקנה חכמה תל"ח לפ"ק הצעיר
 טשה בהקדוש החסיד מו"ה אברהם הי"ד זצ"ל מגוע צבי לע"ע בק"ק הוראדנא.
 ח) יום הששי ג' תמוז תל"ג פק"ק סעלץ בועד המדינה נאם משה בלא"א
 החסיד מוהר"ר ישראל יעקב זצ"ל החונה לע"ע בק"ק פינצק (פינסק) ט'
 בהיותו באספת הרועים בהתודעות פ"ק סעלץ... הק' משה בלא"א מו"ה
 דוד זצלה"ה חונה לע"ע בק"ק ווילנא.

זמן הדפסתו, לא פורש בראשיתו ולא באחריתו. על דברת החכם ר'
 חיים מיכל (אוה"ח סי' 99) נדפס בשנת תל"ד. וזה ללא אמת, במצאנו עליו
 הסכמות משנת תל"ח. ודברי החכמים ר' יוסף צערנר, רמשי"ש ובן יעקב, שלא
 נדפס לפני שנת תל"ח, נאמנו מאד.

וזה קצה הקדמתו, עליה לבניכם ספרו ובניכם לבניהם, אני הגבר ראה
 עני הרבה בשנת תל"ח לפ"ק. ונתגלגל הדבר כי רוח ה' נשאה והורידני בעניות
 מצרים! וגם שם לא שקמתי, כי יד ה' היתה בעם ונפל ממנו רב, בשני פירושו:
 כי נפל עם רב במגפה וגם הגדול שבהם. ואז חרדה גדולה נפלה עלי, ואברח
 להחבא החת כנפיה ולחכות בצלו בארץ החיים בירושלים תובב"א. ואי
 אפשר להזכיר את כל חסדי ה' אשר הצילני מכל הקורות, כי יוכלו כל הדיו
 וכל הניירות ומכ"ש כל המעות בהקדמות, ולא יהיה לי במה להדפיס את הספר,
 ולא יהיה המפל מרובה על העקר... כמה וכמה פעמים הגיעה נפשי לשערי
 מות, וידר יעקב נדר אם יהיה אלהים עמדי להרחיב את לבי בתורתו, ושמרני
 בדרך הזה אשר אנכי הולך, שלא אשכח שום דבר ממה שחדשתי בכל הדרך
 אשר הלכתי, ושבתו בשלום אל בית אבי שהוא בית הדפוס אשר בלובלין שהוא
 בחזקת בני אבי זקני קלמנקש זצ"ל... כל אשר תתן עשר אעשרנו לך, חומש
 נכסי להוצאות הדפוס, וארבע הירות לאכול² ולזקוני. והנה זה כמה שנים
 אשר הביאני ה' לבית אבי ואעלה כל דבר במכתב, ולא זכיתי להוציא לאור

¹ מלת "חוב"ק" תחת "חוב"ק" אות שקתם בשולי הסכמת רעהו הגאבד"ק לובלין
 כיום ה' ע' ד' ל"ה.

(. בספר האשל אשר לעיני, נמחקת מלה אחת, ונראה שז"ל: לזיתי ולזקוני,

ליכות בהם את בני גילי ... ועל הטוב יזכר שם האלוף המרוסם כמוהר"ר זלמן מטורבין והאשה היקרה מרת שרה בת כמוהר"ר קלמן זצ"ל, והמה נכדי דודי כמוהר"ר צבי הירש קלמן קש אשר מחזיקים בידי להקל מעלי הוצאות הדפוס, והאלוף התורני כמוהר"ר משה בהרב כמוהר"ר אשר ז"ל, והוא בן דודתי מרת נחמה החסודה הנצב"ה ... כי בדעתי לשוב אי"ה בדרך אשר הלכתי ולקבוע אהל תורתי בירושלים, כי כבר נתלבנו שערות ראשי וקני ומתי אעשה לביתי? ע"כ יהיה זה לי למשיב נפש למכור אותו בכל מקום אשר אבא שמה לפריסת לינה, והוא ילוני בעמלי שלא אצטרך לבני אדם ... עד יוכני להדפיס ספרי ברכת אברהם ... רשום בכתב אמת אשר שמעתי מאנשים אשר שאבו מים חיים מכאר א"ז מ"ז הג"מ יוסף קלמן קש זצ"ל מ"כ בק"ק פראג ורבים שתו בצמא את דבריו דברי אלהים חיים, ובמותו נשכח הכל, כי נאבדו כלי מלחמה המה הכתבים אשר רשם בהם אמריו, ואני לא זכיתי ללמוד על ברכיו רק עד היותי בן עשר שנים ... ויביאני לירושלים לרצות אבניו ולחון עפרה" ...

(ה) מדבריו האלה למדנו דברים הרבה. א' הראש והמנהיג הרב מו"ה אברהם קלמן קש (ס' א' וס' ב') הוליד שלשה בנים את יוסף את אליהו ואת צבי הירש. הראשון אב"ד בערי פולין ואח"כ בפראג. והשני אב"ד לבוב, והשלישי נשאר בלובלין עיר מולדתם. ב' לר' צבי הירש נולדו שני בנים אשר שם האחד יעקב בעיר טורבין, ושם השני קלמן והוא יושב בלובלין, ג' ויולד יעקב את שלמה זלמן, ואחיו הוליד בת ושמה שרה. ד' ויקח שלמה זלמן את שרה בת דודו לאשה. ה' ויט אהלו בלובלין עיר מולדתה מולדת אבות שניהם. ויהי לו בית דפוס, ממנו לחמו נמצא. ו' וכל אלה נקראו בשמותם קלמן קש יפה. ז' ואשה אחת ושמה נחמה היתה דורתו אם מצד אביו או מצד אמו, לא פורש. ח' ושם בעלה, הרב כמוהר"ר אשר. טה שם מטתו, טה מלאכתו ומה מעשהו, אין אתנו יודע. אכן בראותנו ישות המשפחה המשובחה, שמרה את כבוד אבותיה, והגיע תור צאצאיה רגל על לשונה, יחש קנה ואל המכור" (ס' י"ג) נשפוש שגם הורי הנערה נחמה לא היו חשוקיהם כסף ולא הלכו בממון אחר הרוב, ורבי אשר בעלה היה אפרתי. והתאר, הרב כמוהר"ר יקר בימים ההם, מעיד גם על יחש עצמו. ט' ותלד לו בן, אלוף ותורני ושמו משה, י' ובשנת ת"ח כבר הלכו ר' אשר ונחמה אשתו, למנוחתם. יא' ואלה תולדות יוסף מפראג (ס' א') גם בו נאמר, וישכב" בן נתן לו, רב מופלג" ושמו אריה ליב. י"ב הוא אבי בעל האשל, י"ג) עד מלאת לו עשר שנים גדלחו יוסף זקנו על ברכיו. י"ד) ויברח בשנת ת"ח מפני חמת המציק אשר כונן להשחית אהלי יעקב, וירד מצרימה ויגר שם. ט"ז) כאשר ינום איש מפני הארי ופגעו הדב; כן גם מפני חרב היונה ופגעו דבר באפל יהלך, ויגר מאד. ט"ז) ויעל ירושלימה. י"ז) כמטרת נוסו עד מצרים, לא הוגד לנו עת שובו מירושלים. אך זאת נדע בטח, שבשנת ת"א היה באירופא שנית, והוא יושב בלובלין עיר מגורי אבות אבותיו. י"ח) במצור ובמצוק כתב שני ספרים, "האשל" דרושים כסדר התורה, וס' "ברכת אברהם" חדושי הלכה. ובשניהם גם

מה ששמע בשם זקנו ורבו האבד"ק פראג אשר כתביו נאברו. י"מ) מספרו הראשון נדפס חמישיתו (על ס' בראשית בלבד) וארבע היות ממה ידו להדפיס. (כ') ומה נדע כמה עלה רכושו, שזה החלק הנדפס יכול שמנה ועשרים דפים, לאמר ארבע עשרה יריעות (14 באנען) במחיר חובש רכושו!!
 לבו לבית אל, מה מאד נכספה גם כלתה נפשו לשוב ירושלימה, וה' לא גמר בעדו. בלבוב מ"ב (סי' ד'). אם מצא שם שארי בשרו, צאצאי דודו רבני אליהו (סי' ב') תלוי בספק קרוב לודאי שמצא. כמה ימי שבתו שם, ינעתי ולא מצאתי, ומשלת²הטלים, מורנו ורבנו ומאורנו" נראה שהרביץ גם תורה.

ו) ישנו ספר אחר, מרתו רבוע כפול (קווארמא) יחיד במינו ובסגנון לשונו. יכלכל שנים עשר דפים מזה ומזה הם נדפסים, ויפרדו לשבעים ושמונה פרקים קטנים. מלאים רוי עולם האצילות והעשיה. ולשונו צחה וברורה על מהרת לה"ק, ופעם נזרקה מפי עמו מליצה נאוה!! ואלה דברי השער: „ספר מעין החכמה, ראו זה דבר חדש הוא לא היה לעולמים, מדבר מסוד מעשי בראשית ויחוד העליונים גם התחוננים, ועל הקדמות אלו בנויים כל ספרי האר"י ז"ל המפורסמים, הוציא לאור תעלומה אב בחכמה ורך בשנים המקובל האלהי כמוהר"ר אברהם בן הנאון אב"ד ור"מ כמוהר"ר אריה ליב מגזע קלמנקש איש לובלין. נדפס באמשטרדם שנת תי"ב לפ"ק". — בראשו אין שום הסכמה, וולתי הקדמה קטנה, וחתום „אברהם בלא"א מוהר"ר אריה ליב בן מרנא ורבנא יוסף קלמנקש יפה מלובלין“.

אמרתי אשמעה מה ידברו רושמי רשימתא על אדותו, ותבט עיני ברשימות הרבנים החכמים המבקרים ר"י צעדנר, רמש"ש, ר' חיים מיכל, רש"ף (כנסת ישראל אות א' 80) ר"ש באבער (אנשי שם סי' ק"א) אשר בידם מחקרי ספרים חדשים גם ישנים והועפות הבקרת להם, והנה שפה אחת ודברים אחרים בפיהם: ישגם זה הספר פועל פעל בעל האשל.

וכך מקובלני מבית אבא: בבקרת ספרים אולינן בתר טעמא ולא בתר שמא בלבד, בואת יבחנו. וכאשר לקחתי לי מועד ועיינתי בשני הספרים האלה היטב, וארא שלא נתנו מרועה אחר שני מחבריהם היו קרובים קרבת בשר; ורחוקים במחקרי לבוהם, כרחוק מזרח ממבוא השמש!
 הא לכם אותותי אלה, בחון אתכם והבו תמים: א') תעודה הספר „מעין החכמה" ללמד רוי עולם שמבראשית, ותעלומות מסתרי אל מסתתר בחביון עוו או מלפני בראשית—ע"כ בחידות ולא במראה אל הקורא יתודע. יגלה מפח וימהר לכסות מפחים אין מספר. שכן חובת הדורש אלה בסוד חכמים ונבונים

1) המקובל הספרדי ר' משה ן' לור, בחר בספר העמוק הזה, וישנה את לורת. לשיר בחרוויס, ויקרא לו „מבוא שער השמים" ויפרסמו בשני פירוסים, אשר גם האחד „דבר אמת" וגם השני „קרא משה" והוא חלק אחד מספרו, שדה מערת המכפלה" (ספ"ג ח"א אות מ' סי' 175) ונדפס בזרלין בשנת תס"ז, כשני עס חדש „טוב וישר" (אלוה"ס אות מ' סי' 1713). בקשתיו, הפשתיו — ולא מלאתיו.

(חגיגה פ"ב) ומה גם המדפיסם. גן נעול בראשיתו גל נעול באמצעיתו, מעין חתום וסתום עד אחריתו. גם אני בחלומי אמרתי: אחכמה אבינה לאחריתו, וארא שגם ראשיתו רחוקה היא ממני — ואפונה מאד מאד אם ימצא איש אחד בדורנו המבין אותו לאשורו, אף אם היום יקדש בכלי — לא כאלה חלק ספר „האשל" אחת הבטוח מחברו בהקדמתו לבאר מדרשים „בדרך המיצוע [הממוצע] בין העמקות והחריפות לדרך הפשט, שכל מי שילמוד בספרי זה יבינני" ויעש כאשר אמר. ב') ואם אמנם אין מספר לגאוני הדורות, להם יד בנגלות ושם בנסתרות, ויחברו ספרים לרון ולהורות או באגדה נדרשת, וגם חכורים מיועדים לדורשי תעלומות, ולא רחוקה היא שגם ברוחו פי שנים; ואולם על „מעין החכמה" מפורש שנדפס בשנת ת"ב: וזמני ההסכמות אשר בראש „האשל" מעידים שלא נדפס לפני שנת תל"ח, ואם אמת נכון הדבר ששניהם מעשי ידיו המה, נפלאות היא בעינינו שהוחיל עשרים שנה ושש שנים מהדור: קבל עם למי שעשה לו נסים בים וביבשה באירופא אפריקא ואזיא? — ג') אף לא נזכר בהקדמת „מעין החכמה" ששב מירושלים עיה"ק? והן שם היה מקום אתו להצמדק: אל תראוני שאני צעיר לימים יושב ודורש במעשי בראשית ואכתי לא קשאי, אורא דא"י האור עיני! ד) על „המעין" חתם „אברהם" ועל „האשל" קרא שמו „אשר יעקב אברהם" מה שמו מעריסו: כי תדע? אם מיום השמיני והלאה לו שלשה שמות, והוא את „אשר" לא ידע ואת „יעקב" לא הכיר? וזיל לאידך גיסא, שהיה שמו „אברהם" ובחליו הוסיף לו „אשר יעקב" היה לו להודיע את זאת בהקדמת „האשל" למען ידע דור אחרון שהוא חבר גם את הספר מעין החכמה? ה) את ספרו „ברכת אברהם" אתו בכתובים הזכיר, ולא זכר את „מעין החכמה" שכבר הדפיס, וישבחו? ו') אף לא אחד הגאונים המסכימים על „האשל" הזכיר שהוא בעמח"ם „מעין החכמה"? ז) והתארים אשר תארוהו, נאוו לרב גדול בנגלות, נשא למשל האבד"ק פרעמישלא יכנהו „הרב הגדול ר"ג ור"מ" והאבד"ק ווילנא יתארוהו „שר התורה" אחר הוא בתוכם האבד"ק קרעמניץ קורא לו „איש קדוש" אף הוא לא היה מהכוין נגד דברים שכסם עתיק יומין, כ"א על דבר שובו מאה"ק ומשאר ארצות שלם בתורתו ותמים ביראתו הקודמת. ח) אף גם על מצבתו לא נזכר שחבר ספר „מעין החכמה" ולא תאר „המקובל האלהי"? אות שהיה גאון מתוקן ולא גם מקובל. ט) ובשנותו את שמו, שניה גם את שם משפחתו, ויחתום „קלמנקש" בלבד, וימאס ב„יפה"? — אות הוא לעולם דהרי גבריא נינהו. מעיר אחת יצאו, ומשפחה אחת באו, ודרכיהם שונות מאד מאד. בעל „מעין החכמה" ישב אהלים ויטייל בפרד"ם, ובעל „האשל" היה נע ונד בארץ מפונדק לפונדק. זה כתב דברים כבושים בעד „יחידי סגולה" וזה בעבור ישמע העם. ומרבהם קרבת שלישי ברביעי. דתלתא ר' יוסף קלמנקש ותרין ר' אריה ליב הוו (סי' י"א).

ו') ועל האבן השנית אשר נמצאה בלבוב (סי' ד') חרות „עש"ק ב' שבט תס"ח נפטר איש צדיק וחסיד קדוש יאמר לו הגאון האלוף מוהר"ר בנימין וואלף במוהר"ר יהודה קלמנקש ריש מתיבתא דפה. אשר ישב בתענית משבת לשבת

בבית המדרש לא פסק פומיה מגירסא, וצדקתו אשר עשה אין חקר הוא. בוכות זה הנצב"ה (מצבת קדש ח"א סי' ס"ב אנשי שם סי' קי"ד).

נרדפה לדעת בן מי היה יהודה אביו, בן רבנו אליהו (סי' ב') או של בעל האשל? מסהברא שנקרא להראשון זרע. שזה ידענו גם ידענו שהיה שם אב"ד ושם ביתו, וזה בא שמה וימצא שם קבר, מי זה לידנו יתקע כי "איש וביתו" באו לגור או להשתקע, אולי ב"גפו בא" מי יודע?

ונפקא מינה לחשבון הדורות: אם בן רבנו אליהו הוא, היה בנימין הצדיק הדור הרביעי לרבי אברהם הפרנס ומנהיג; ואם בן בעל האשל הוא, מורעא דרבנו יוסף מפראג קאתא, ויתלדו: בנימין וואלף בן יהודה, בן אשר יעקב אברהם, בן אריה ליב, בן יוסף, בן אברהם הפו"מ, ששה דורות כסדרם.

והנה על ספר "הולדות יצחק" (פיוקרא תפ"ו) הסכמת "נאם יהודה ליב קלמנקש חופ"ק איידליץ והגלילות" לדעת ידי"נ הרב החכם המבקר הנודע מהר"ש באבער (א"ש שם) הוא בן בנימין הצדיק ע"ש. ולא כן אנכי עמדי, אולי בן כמרור"ר צבי הירש קלמנקש דיין בקראקא (סי' ג') הוא? כי טובו עוללות דיינות עיר גדולה רבתי עם, מבציר רבנות בעיר מצער ואנשים בה ובגליל מעמ. — בין כה ובין כה נראה שהיה מיוצאי ירך הר' אברהם קלמנקש הפו"מ.

ח' ובשנת הנ"ד נדפס ספר "אדרת אליהו"¹ חברו הרב הדרשן מוהר"ר אברהם במוהר"ר קלונימוס מלובלין. דרושים כסדר התורה, ומעט מועיר נוטה לפעמים לדרך הקבלה, ובראשו עשר עמרות שעמרו לו נקובי ראשית דורו, רובן נכתבו ונחתמו ביריד גראמניץ בלובלין שנת תל"ח, היא השנה והוא הועד דאשרוהו וקיטוהו לספר האשל (סי' ד').

הגיד לך אדם מי הוא זה ואי זה הוא הר' קלונימוס אביו? "במוהר"ר קלמן טמורבין כמהו' צבי הירש קלונימוס-יפה מלובלין" (שם) בני שלשים ובני רבעים לראש המנהיג ר' אברהם (סי' א' ב') אמור מעתה בעמ"ח האשל ובעמ"ח אדרת אליהו היו שלישי בשלישי, ושניהם שלישי ברביעי לכעמ"ח מעין החכמה (סי' י') בשעהא חדא ובצותא חדא יצאו שני ספרי שני מחברים שארי בשר, בהנפק "רבני ארבע ארצות". — וגם לו בן חכם, רבי קלונימוס שמו, והביא פ' חיי) חרושי תורה בשמו.

ט' ודע שעוד מורה אחד מן המשפחה המשובחת ההיא, היה להג"מ משה הכהן אבד"ק מיץ ולפנים בישראל בעיר נראל, והביא בשמו "שמעתי מ"ו רבי יצחק קלמנקש" (ברכת טוב ג' ד') "ופירש טורי הר' יצחק קלמנקש" (שם ד' ג').

וגם ליצחק מצאתי זרע אנשים. ליד שער הספר תכנית הבית (פפר"א חק"ז) "חברו התורני המשכיל כמהו' מרדכי בהאלוף הישיש מהו' מאיר נכד הרב המפורסם מהו' יצחק קלמנקש מלובלין".

מי הוליד את יצחק זה, לא פורש. יוכל היות שהיה אחי יוסף מפראג ואליהו מלכוב, וצבי הירש בלובלין. בין כה ובין כה, קרוב אליהם האיש

¹ אין זה הספר "אדרת אליהו" להאנד"ק לניו (סי' ב').

ממשפחתם, — וכדאי היא „משפחת סופרים“ הלואת להוסיף לחקור ולדרוש אחריה, עד ראש מטה בית אבותם להתייחש. שם עולם אשר לא יכרת. יו"ד) היחש ההוא גן נעול, ובעל האשל מסר לנו את המפתח לפתוח שעריו, דורשי קדמוניות יבאו בם. הלא כה דבריו, ושבתו בשלום אל בית אבי הוא בית הדפוס שהוא בחזקת בני אבי זקני קלמנקש זצ"ל (סי' ד') אחת דבר, שתיים זו שמענו: שאבות אבותיו היו מדפיסי ספרים תחת אבות ובנים עד דורו, בעיר לובלין. אין זה כי אם בית המדפיס אשר חתם את שמו „קלונימוס בן מהו' מרדכי יפה" (1) ולו שני בנים אשר שם האחד יוסף ושם השני חיים, ההו גם שותפים בבית דפוסו (2) ואחרי כן נפרד בנו הגדול ממסחרם זה. יוסף איננו עוד שותף; וישארו קלונימוס וחיים בנו מחקקים (3) ותחתם קם „צבי הירש בר' אברהם קלונימוס יפה" (4). וראיתי אני לירידי המנוח הה"ג מהו' רפאל נמע רא-בינאוויץ, אומר, ונראה שהוא בן ר' קלונימוס בר' מרדכי יפה המדפיס את הש"ס בלובלין בשנת הוש"ה לפ"ק, ואולי מחמת חולי הוסיפו לו השם אברהם" (מאמר על הדפסת ההלמוד 74) וכבר קדמהו החכם המבקר המרשים הגדול רמש"ש (ערש עט גרובער כרך כ"ח 58) בהשערה זאת ולא ירד בני עמם בזה: קלונימוס יפה הוליד את אברהם, ואברהם הוליד את צבי הירש ויתייחש אחרי אבי אביו אשר יסד את בית הדפוס ההוא (כי אברהם אביו לא היה מדפיס, ויהי אבד"ק אפטא ואח"כ פו"מ דר"א בלובלין). ויסת רבי צבי הירש ויקם בנו

(1) הוא היה חבר למדפיסי הש"ס בלובלין. על מס' שמועות שנת חוש"ה (שי"ט) „קלונימוס בן מוהר"ר מרדכי יפה שליט"א המחקק" ועל מס' בינה משנת שכ"ה „קלונימוס בן מוהר"ר מרדכי יפה שליט"א" (מאמר על הדפסת החלמוד 54) ובמשך שנים רבות הדפיס ספרים רבים (ערש עט גרובער כרך כ"ח ח"ב 57).

(2) על מס' ע"י שנת לב"ש „נחקק ע"י קלונימוס בן מוהר"ר מרדכי יפה זלה"ה המחקק, יוסף בר קלונימוס יפה שליט"א המחקק, חיים בר קלונימוס יפה שליט"א המחקק". ושלשם יחד הדפיסו את שו"ת מהרש"ל בשנת של"ד.

(3) וחולם על מס' העניה ומוס' ב"ב שנדפסו בשנת של"ז, ועל חסד לאברהם (א' י"א שבע של"ז) וברית אברהם (ב' כ' שבע של"ז יוסף איננו — ועל ספרי; שוללות אפרים (ש"ן) תמים יהדו (שנ"ב) שערי גן עדן (שנ"ז) גם חיים איננו — אמנם זה יוסף הוא „מרגל ורכנא" אבי „הגאון אב"ד ור"מ" וזקן בעמ"ה „מעין ההכמה". ויעזוב את מסחר הדפוס ויעל לכסא ההוראה או הישיבה באחת ערי יהודה וישראל. — וה"ר חיים אחיו, אולי הוא אבי „הרב המפורסם" רבי יצחק קלמנקש, אבי הישיבה ה"ר מאיר וזקן בעמ"ה תבנית הבית (סי' י"א). אם שנק לן חיים בחיי אביו, ואם עלה לכסא כאחיו, אין אחיו יודע.

(4) על מנחת יהודה שנת אשמח"ך (שס"ט) חבורי הלקט (שע"א) גבעת בנימן שג"ה טוב"ה (שע"ב) משיב נפש והכתת זיון בשג"ה טוב"ה (שע"ד) תורת חיים. מז"ל וברכה וחיים (שפ"ד) ועוד על ספרים רבים קצינים עם גדולים „בדפוס החכם השלם האלף מו"ה צבי בר' אברהם קלונימוס יפה זצ"ל" וע"ס בית ישראל להסמ"ע „צבי בר' אברהם יפה זצ"ל" הוא הדבר אשר דברתי: קלונימוס יפה אבי אברהם, ואברהם ילד את צבי הירש.

קלוימוס נקרא קלמן בן החכם האלוף המרום מוה' צבי יפה זצ"ל⁽¹⁾. וירש
 חנה בן אחיו (סי' ה') את דפוסו, וכך היה חותם, בדפוס אשר הוקם ע"י המחקק
 האלוף המרום מוה' שלמה זלמן כמנה' יעקב קלמנקש יפה ממורכין⁽²⁾ מלת
 "הוקם" אין פירושה כפשוטה וכמשמעה, כ"א ישן שנתחדשו נעוריו. כי משנות
 ת"ח ועד ה"ט ראינו רעה, ויצא מבת לובלין כל הדרה, ומלאכת הדפוס נשבתה.
 ובקחתו את בת דודו תקע אהלו בלובלין וישב אל מלאכת אבותיו ואבותיה.
 ראשיתו מצער, ויהי לו חבר ושמו יעקב⁽³⁾.

י"א) כי תשא את ראש משפחה ומשפחה, בגדול החל. כי האדם עץ
 השדה הוא ושרשו נושא את כל הענפים והבדים ואת כל פרים. וזה סדר דורותם:
 א) מהו מרדכי יפה⁽⁴⁾ למנות ימיו בן הודע שבשנת חוש"ה העילה ש"מ היה
 עוד בחיים, ונכתב עליו: שלימ"א. ובשנת שכ"ח: זצ"ל (הערה 31). ב) ולו
 בן ושמו רבי קלוימוס יפה. הוא החל להיות מדפיס ספרים בלובלין. ג) ויולד
 שלשה בנים, את יוסף את חיים ואת אברהם. ולשני בניו הגדולים היה חלק
 בבית דפוסו בעודנו חי (סי' יו"ד). ד) ויעל יוסף לכסא התוראה, הכי קרא לו
 מרנא ורבנא⁽⁵⁾ (סי' ו). ה) וליוסף בן ושמו אריה ליב גם הוא הרביץ תורה
 והפיץ אורה, על כן תארוהו "הגאון אב"ד ור"מ" (שם). קריות חנו הוא ואביו
 לא פורש. ו) הוא אבי "המקובל האלהי" אברהם קלמנקש יפה בעמ"ח "מעין
 החכמה" (שם). ז) אם ילד ר' חיים בנים או בנות, הם אני לא אדע. ואולם
 "לא ראינו אינה ראייה". ח) ואברהם הוא "הראש המנהיג הרב" (סי' ב') אבד"ק
 אפמא, ואח"כ ראש נשיא עדת לובלין, ~~ועד מלפלין~~. ט) ויולד שלשה ממטיבי
 צעד, את יוסף אבד"ק פראג והמדינה, את אליהו אב"ד ור"מ בלכוב (סי' א' וסי'
 ב') ואת "החכם האלוף המרום" צבי הירש המחקק (סי' י'). יו"ד) ליוסף מפראג
 בן רב מופלג⁽⁶⁾ ושמו אריה ליב (סי' ו'). יא) הוא אבי בעל "האשל" (שם).
 יב) ור' אליהו מלכוב הוליד את ר' אברהם דיין בקראקא (סי' ג'). יג) "וטן
 הגאון הזה נשתלשלה משפחת קלמנקש שהיו מנכבדי העיר ונדוליה" (שם) ולפי
 חשבון העתים, הוליד אברהם את צבי הירש בקראקא (שם). יד) הוא אבי מהו'
 יהודה ליב דיין בקראקא (שם). טו) וקרוב לודאי, שהיה לרבנו אליהו מלכוב
 עוד בן אחד, "מוהר"ר יהודה שמו (סי' ז'). טז) הוא אבי "הגאון האלוף" מוה'
 מוה' צבי יפה זצ"ל⁽⁷⁾ — וחתנו בן אחיו (הערה 33).

1) ע"ס מניד משרים (ת"ו) קלוימוס נקרא קלמן בן החכם האלוף המרום מוה'
 צבי יפה זצ"ל, — וחתנו בן אחיו (הערה 33).

2) ע"ס פני משה (שנת תמ"ת) ע"י המחקק האלוף המרום מוה' שלמה זלמן
 כמנהר"ר יעקב קלמנקש יפה זצ"ל.

3) אור תורה והגיה"ת ב"ו (ת"צ) ע"י המחקקים מוה' זלמן ומוה' יעקב. מתחמת
 יעקב באחרונה, כדור הוא שאין זה אביו, וכמה יעקב איכא בשוקא.

4) שבע חתימות ידי שבעה גאונים, נדפסו בראש הס' תמים יחדו (ולא נזף
 ההסכמות אף לא זמניהן) והראשונה "מוהר"ר מרדכי יפה בר' משה זצ"ל. אין זה בעל
 ה"לבוש" שס' אביו אברהם (הערה 37) והוא הנקרא "ר' מרדכי זינגר ר"מ בקראקא".
 וחתם כמה שנים לפני שנת ההדפסה, עוד לפני שנת שכ"ח (הערה 28).

בנימן וואלף „ריש מתיבהא“ בלבוב. יח) ואלה תולדת ר' צבי הירש המחקק בלובלין: ר' יוסף הדיה מניה ספרים בבית דפוס אביו ז' ר' יעקב בבורבין (סי' ז' ד') ור' קלמן בלובלין. יט) וילד יעקב את שלמה זלמן. כ) ור' קלמן אחיו ילד את שרה אשת שלמה זלמן בן דודה (סי' ד') ואת „הרב הדרשן“ ר' אליהו בעמ"ח „אדרת אליהו“ (סי' ח'). כא) ואלהיו בן קלמן, ילד את קלונימוס הנזכר בספרו (שם).

תשעה עשר מהם, בררנו דור אחר דור. ושנים, שם אביהם לא פורש, ואולם מקומותם וזמניהם מוכיחים בני מי המה. — ואלה שמות יוצאי ירך מוה' מרדכי יפה אשר נקבו בשמותם ולא בשמות אבותם: א) „החסידה“ מ' נחמה, אשת „הרב“ כמוה' אשר. ובנם „אלוף התורני“ משה (סי' ד'). ב) „הרב המפורסם“ מוה' יצחק קלמנקש (סי' ט') אביו „האלוף הישישי“ מוה' מאיר אביו „התורני המשביל“ מרדכי בעמ"ח תבנית הבית (שם). ג) ומוה' יהודה ליב אבד"ק אידיליץ והגליל (סי' ז'). ואולי ביד פנקסי ערי לובלין ואשפא, קראקא ולבוב, יתלבנו ויתבררו הדברים האלה.

ארה הראת לדעת שהיו שלשה יוסף קלמנקש, והרי אריה ליב, ואלה הם: א) „מרנא ורבנא“ יוסף בן קלונימוס בן מרדכי יפה. ב) הג"מ יוסף אבד"ק פראג, בר' אברהם הפו"מ. ג) ור' יוסף הסגיה בדפוס ר' צבי הירש אביו. א) „הגאון אבד"ק ור"מ“ כמוה' אריה ליב כמוה' יוסף הראשון הוא אביו בעל „מעין החכמה“. ב) „הרב המופלג“ אריה ליב בן יוסף מפראג, הוליד את בעל האשל ועל פי אותות לבית אבותם, נודע ששני המחברים האלה היו קרובים שלישי ברביעי.

יב) הראיתך בעיניך כי מני „קלמנקש“ שרשם במשפחת „יפה“ ומיום החל רבי קלונימוס בר מרדכי יפה להיות סדפים ספרים, ויצא שמעו בארצות, עזבו רבים מזרעו את שם מטה „יפה“ ויתילדו „לבית קלמנקש“ להתיחש. — ובתוכם אשר אחזו בזה וגם מזה לא הניחו ידם, ויחתמו את שמותם „קלמנקש יפה“.

והרב המקובל בעמ"ח „אור ישראל“ יביל „למודי אצילות ופי' מאמרי הזהר פירוש הנקודות וסוד האותיות“ (פפד"א תס"ב) חתם את שמו „ישראל בהר"ר אהרן יפה אבד"ק שקלאב, מגזע סענדר לינקלמנקש יפה! בלתי ספק היה גם ר' סענדר ההוא, איש מצוין בדורו, בהתיחש זרע וזרעו אחריו; ואולם דור הולך ודור בא, ואין זכרון לראשונים. הוי! מה אנוש כי תזכרנו?

ג) כענבים במדבר מצאנו משפחת סופרים, וכל בניה למודי ה'. אלה רבנים יושבי כסאות למשפט ואלה ראשי ישיבות, מחברי ספרים, אלה בנגלות ואלה בנסתרות. ובתוכם „תורה וגדולה במקום אחד“ ראשי עדה קרואי מועד אנשי שם, ולה יאמר „איש ואיש ילד בה!“ יוצאי ירך איש אחד ושמו מוה"ר מרדכי יפה (סי' י"א). ואל תדמה בנפשך שהוא הגאון הנודע מוה' מרדכי יפה בעל „עשרה לבושים“ שזה נתבקש ביש"מ בין שנת שי"מ ושנת שב"ח (הערה 28) וזה, ג' אדר שני שנת שע"ב (שם ושארית הערה 80) ואולם שארי בשר

1) ע"ס תקון ספרות (על"ג), „מגזע ע"י יוסף בן צבי הירש קלמנקש“.

היו „שני בשני“ גאונים גדולים גם שניהם, ומטה „יפה“ לשניהם. ונבונן לחקר אבותם.

הנה קוראי הדורות מראש, רחבם בעל צ"ד והגאון בעל סדה"ד, מזכירים שמות שני מרביצי תורה בקראקא באחרית המאה השלישית ובראשית המאה הרביעית לאלף הששי. מוה' משה שמארך ומוה' מרדכי זינגר. את הראשון מזכיר אא"ו אשר שמו בקרבני, בספרו, וז"ל „והנה מע"כ לא כתב אלי, רק לאדוף הגאון אבי חורגי מוה' יואל י"ץ כמהו' משה שמארך י"ץ“ (שו"ת שארית יוסף סי' ג') ומוה' מרדכי זינגר, יחופש בנרות ואיננו—מי מדד בשעלו דיו השפוך, ומי מנה עמי סופר אשר נשכרו, ומספר ההשערות על אדותיו? השערה הולכת והשערה באה, ומרדכי איננו—ומוה' יואל הנזכר, גם על אדות מטהו אין קצה לחקירה. ואין זה אא"ו בעל „בית חדש“ שנתבקש ביש"מ ב' כ' אדר שנת ת' (שם ושארית 17) ובעל שארית יוסף ב' ג' שבמ שנת נש"א (עיר הצדק 174) ואביו חורגו הלך בדרך כל הארץ עוד רבות בשנים לפניו.

ועוד גאון אחד היה שם בדור ההוא ושמו מוה' משה יפה. — ואמת שבילדותי קרה מעשה כזה בבית הגאון מוה' משה יפה ז"ל בעל אחות אמי ז"ל, ואסר" (שו"ת שא"י סי' מ"ב) ועל התשובה הזאת רכזו בעל הב"ח, גם שארי מוה' יוסף כ"ץ מקראקא ההחבט בתשובתו בענין זה, ולבסוף כתב שראה מעשה בבית זקני הגאון מוה' משה יפה ז"ל, שאסר כיוצא בזה (ב"ח יו"ד סי' כ"ד). וכך מקובלני מבית אבא: א) בין המשפחות העתיקות בפראג היו משפחות יפה וזינגר; וביר קשורי ההתחנות נהיו לבשר אחד. ב) למוה' יוסף יפה שני בנים אשר שם האחד אברהם¹⁾ ושם השני משה. ג) ויולד אברהם בן ויקרא את שמו

¹⁾ ולא לחס הנחילי אביו ז"ל נוסח זה, כי ידוע שלמדן גדול היה, ואיש חסיד ומדקק במעשיו ובתפלותיו היה, וגם ידוע לי שמהר"ל אברהם (כ"ר אביגדור) ז"ל מפראג גדול הדור ובעל הגהות הטור היה רכז מובהק, והנהיג עצמו כל ימיו כמה שקבל ממנו (לבוש החור סי' רנ"ד ס"א). — ובנו זה הג"מ מרדכי יפה בעל „עשרה לבושים“ הוליד „שר וגדול בישראל“ הג"מ אברהם אבריל אבד"ק ניקלשבורג והמדינה, נאסף אל עמיו א"ך סיון שנת ת"ז (קבוצת חכמים 117) ונת בעל הלבוש, אשת הה"ג החכם הרושא' יהואל מיכל עפשטיין בהג"מ אברהם עפשטיין אבדיק בריסק דליעא. כעדות ש"כ הג"מ יוסף לעונשטיין אבד"ק סעראצק (עיר תהלה 154) וכן כתב אלי ש"כ הרב הסריף ה"ר ישראל לנדא מסאדיגורא, יואלי ירכו גם שניהם.

והנה הג"מ זני הירש קאלישער אבד"ק עהארן, כתב שקנה אחי בעל ארח מישור „היה נכד למהר"ל מפראג והלבוש אשר התחתנו יחד, כנודע“ (תוה"ש להרדע"א 10) לי נודע שזה ללא אמת, ופלגינן דבוריה: א) מהר קא את הלבוש על התורה, המכונה „לבוש האורה“ ונחזה, שכמעט בכל פרשה ופרשה הוא מזכיר את הספר „גור אריה“ זאת מהר"ל מחברו (פעם כתב דמסיע ליה, ופעם כפליג עליה) ולא קראתו קריאה של חכה „מחותני“ אפילו פעם אחת? וגלפס בפראג בשנת שס"ד, והימים ימי זקוני מהר"ל, וכבר נולדו בני שלשים — וואלי גם רבעים — על כרצו? — ב) אמנם במשך הדורות אחרים, התחתנו שתי המשפחות העתיקות האלו, והיו לבשר אחד.

מרדכי, הוא הגאון בעמח"ם „לבוש". (ד) וגם למשה בן ויקרא גם הוא את שמו (מרדכי. ה) ויקח מרדכי בן משה את בת הג'מ' יואל זינגר לו לאשה. (ו) מפני עלילה נאלץ ר' יואל לעזוב את ארצו ואת עיר מולדתו, ויט אהלו בקראקא. וילך מרדכי יפה חתנו אתו, צעיר לימים ולתורה זקן, ויקרא לו שם „ר' מרדכי זינגר" על שם חוהנו, כמנהג פולין בימים ההם. (ז) ואשת ר' משה יפה היא אם מרדכי, אחות אשת הג'מ' משה גרשון הכהן הנדול מאחיו, הוא אבי בעל שארית יוסף. (ח) מפני תלאות היהודים בכעהמען בכלל ובפראג בפרט, עזב גם ר' משה יפה את ארצו ואת מולדתו ויבא עד קראקא. עיר מגורי אחות אשתו, ומרדכי בנו, ומחותנו. (ט) למשה בה, ויתן אותה להג'ג שמואל סירקש טלובלין לאשה ותלד לו את רבנו יואל סירקש בעל הב"ח¹). (י) ולר' יואל זינגר בת ושמה חנה, ויתננה להרב הר' אברהם בן הג'מ' נפתלי הירץ ריש מתיבתא בלבוב, ונקרא בשם „ר' אברהם ר' הירקש" (שם ושארית הערה 45). (יא) ותלד חנה לאברהם בת ושמה בילא ותהי לרבנו יואל סירקש לאשה (שם) על כן קרא הב"ח לבנו הג'מ' שמואל הירץ אבד"ק פינמשוב על שם אביו ר' שמואל ועל שם חותנו ר' הירקא. (יב) ותמת אשת הר' משה גרשון הכהן, ויקח את בת ר' יואל זינגר לאשה. ע"כ קרא לו בעל שארית יוסף „אבי חורגי". (יג) וימת הר' משה שטארך ראש ישיבת קראקא, ויעל הג'מ' מרדכי יפה הנקרא „ר' מרדכי זינגר" לכסאי. (יד) הוא אבי משפחת קלמנקש יפה.

אם אמרתי אסוף אסוף את כל זרעם מאז ועד היום הזה, ואקראם

¹ הנה מקום אחי לברר ענין אחד, שכבר עשו בו רבים וכן שלמים. בהקדמות ספרי אור יקרות ולוית הן, מנורת זכריה, ועץ הדעת טוב, נאמרה וגטנה: שרכנו הב"ח היה ככד הגאונים בעל יפה תואר ובעל כלי המדה, ובמחכ"ת „בקיאים בש"ס ופוסקים" יתקרי „בקיאים בסדרי דור אבות אבותם" לה יתקרי. (א) תראש לורים נראה את הג'מ' שמואל ג"ר יצחק יפה, תלמיד מהר"י נ' לב (יפ"ת ויקרא פ' כ"ח) ונתקבל לאבד"ק קושטנדינא; וסקיל וערי עם מהרש"ס (ח"א סי' ג' וה"ג סי' תי"ט). ולו שני בנים: ה"ר יוסף וה"ר יצחק, וטיריהם בראש היפ"ת לספר בראשית. (ב) והג"ו: שמואל לאניידו החליף שו"ת עם מהרש"ק (סי' קכ"ד) ועם מהר"ט (סי' ק"ו) ובחייו נדפס ספרו כלי חמדה, טו"ב תשרי שנ"ו. זה דור הב"ח ולא דור אבות אבותיו? —

וכן מקובלנו מבית אבא: (א) הרב הנביר ה"ר יוסף יפה פו"מ בפראג, הוליד שלשה בנים, כל דילדא אימיה כותייהו תלד: את יצחק, את אברהם ואת משה. (ב) ויאל יצחק מארזי וממולדתו ומבית אביו, כי נכספה גכ כלתה נפשו להוסיף לקח מפי גאוי איטליא. וילך מים על יד אר"ז הג'מ' יהודה מינץ אבד"ק פאדוניה, ויקח לו שם אימויניא מכנות קהל הספרדים. ותלד לו שני בנים גאונים מו"ה שמואל יפה בעל יפה תאר וכו' ומו"ה משה אשר עלה לאה"ק ושם מ"כ. ולמשה בן הה"ג אליעזר דיין במנטובה (שו"ת מהר"ס פדווא סי' מ"ו). — (ג) ואברהם וימשה בני יוסף, הגלו בראשית המאה הרביעית לאלף השני, ויתקשו אהליהם בקראקא. (ג) אברהם הוליד את בעל הלבוש (הערה 37). (ד) ואחיו משה, הוליד את מרדכי (הוא הנקרא „ר' מרדכי זינגר") ר"מ בקראקא, ואת אשת הרב הסמ"ד ה"ר שמואל סירקש מגדולי אפרתי לובלין. (ה) ושמואל הוליד את יואל הוא בעמ"ח בית חדש וכו'.

בשמותם למטות סירקש=יפה=זינגר; יהפך מאמרי זה לספר גדול ורחב ידים וחומ
שטים עשרה לא יסכנו. ועוד חזון למועד אם לא אמות כי אחיה¹.

"ד' בישע אל למושעות, מצאנו שר שי המשפחה היא, ורבים מענפיה
ועתה נשובה לראש מאטרנו זה. על אבן מראשתי הר' יוסף קלמנקש ב פ ר אנ
חרות, וימת יוסף בן מאה ועשר שנים" (סי' א') הבה ונחקרה דברים ככתבם,
או כדברי החכם ה"ם האק, שאל תקרא מאה אלא מא"ה בגימטרי מ"ו הוסיף
עליהן עשר תעלינה נ"ו.

דע דהלכתא כוותיה, ולא סמעמיה. א' על האבן היא, בשנה אחת

בזין בזין מקטפיה ידוע, ובהיותו נער קטן קרא בס' זכור את פרשת המספיר בס"ח, ואת
ההפסרה בבבא, בבבב"כ אל"ז מהרש"ל (שו"ת הב"ח סי' קנ"ח) ועל זה רמז (ב"ח אל"ה סי'
רפ"ב ס"ק ג' וסי' תרפ"ה) כאשר ברחתי בחולדת הנ"מ יעקב קאפל הכהן אבד"ק לכוב
המליץ שנה ל"ז גליון 228). — אמור מעתה: א' בעל יפה תאר ובעל הלבוש, היו
שני ב שני זה לזה. ב' ואל הב"ח שני בש לישי. — וזה ברור, על פי מגלות
יוחסין רבות אשר ראיתי מעודי ועד היום הזה.

ו ס ב ת עעות: בראותם שהב"ה קרא למשה יפה "זקני" (ב"ח יו"ד סי' כ"ד)
ושם אביו ר' שמואל, כשם בעל יפה תאר, ויהשבו ששמואל בעל יפה תאר הוליד את
משה, ומושה את שמואל אבי הב"ח. וגם בעל עיר הזקק אמר עם הספר: (ז' 62) שהיה
שמו. ר' יואל יפה וקרא, סירקש על שם אמו, ע"ש. וכל זה ללא אמת, כי אמו
היתה בת ה"ר משה יפה, ואביו הופיע מביח סירקש, ומשפחת אב קרויה
משפחה". —

וקרבת בעל כלי חמדה אל הב"ח ואל הלבוש, לא אדעה. ואולי התחנה משפחת
לאנידו במשפחה בעל יפה תאר, ואשר אחו דבר, וואל נא להודיעני, ליקרא דשכבי ודחיי.
א' בין המסכימים על ס' אדרת אליהו, נמצא: א' "ש"ב ... כאש זכריה מענדל
באל"ה המאה"ג כמורה"ר אריה לייב ז"ל חוב"ק טורבין". ב' "ש"ב ... הנעיר יונה בלא"ה
מו"ה בלאל"ה ש' מעלזא חנה לע"ע בק"ק אהנב" (*). ג' והמחבר מוכיר בספרו:
ושמעתי מ בני כמורה"ר קלונימוס" (פ' חיי) "ש"ב הגאון הגאון הגדול מו"ה אברהם
ז"ל אבד"ק נאל" (פ' פקודי) "ומעתי מ ש"ב הגאון המופלג כ"י פ"ה כמורה"ר משה
ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק הוראדנא" (פ' בהר ופ' בלק).

ובין המסכימים ע"ם תבנית הבית: א' "מחוטני ... הק' יוסף בא"מ הרב
המאה"ג מו"ה אביגדור חוב"ק טריניגרדא". ב' "מחוטני ... לבי הירש בה"מ אביגדור
ז"ל חוב"ק אפאטני ואנפיה" (**). ג' "ש"ב ... הק' דוב בער בהגאון המפורסם אב"ד
ור"מ דק"ק זאמשט". ד' מחטן חמי זקני ... הק' שמואל בה"ה מו"ה יחזק חוב"ק קלעטק
אנפיה". ד' ובהקדמתי יתיהש מזד אמו ממשפחת המפורסם ר' לייב בר יעקב
טעמריגלש, — עינינו הרואות שכל דור ודור החתנו, משפחות עתיקות ונדעוה
לתהלה. אמנם דור הולך ודור בא, והכל כשכה! — ואקוה שדורשי קדמויות יוסיפו
על אשר מנאחי. וזאת המשפחה הנשכחה, תהי שניה משוכחה, וזכרה לזכרה! —

(* מזיעו, ראה בסוף ס' "ירח האתנים" לויית חן לשו"ת "איתן האורח").

(**) על אדות שני האחים האלה, ראה בספרי שם ושאריות (הערה 14).

אחרי אחיו הלך יוסף" (שם) נניח שר' אליהו אחיו היה צעיר ממנו עשרים או שלשים שנה, זה היה הכבוד וזה הכן זקנים, היו ימיו שמנים או תשעים שנה; שאלו לזקני ק"ק לבוב עיר מולדתי, ויאמרו לכם שמסורת בדיהם אבות לבנים. שימי אחיו היו רק נ"ב שנה כמנין שמו אליהו. — ודוחק לומר שהיו אחים בני אב אחד ולא גם אם אחת. ב') למנות דורותיו כן הודע שהיה הדור החמישי להג"מ משה יפה (יוסף בן אברהם בן קלונימוס בן מרדכי בן משה) והב"ח שהאריך ארבע שנים אחרי מות ר' יוסף קלמנקש, היה בן בת ר' משה יפה? ונודע שימי הב"ח היו שבעים ושש?

ובאו חשבון רכני וגאוני פראג, דור דור ודורשיו, מיום שוב הגולה (אשר הגלתה בשנת ש"א) עד דורו: א') על פי עדות בעל צ"ד היושב בפראג, יושב ר' יצחק אייזק מעלינג לכסאה בערכך שלשים שנה. ועדה מצבתו שנאסף אל עמיו: י"א אייר שנת גש"ם (גל עד סי' י"ד). ב') ונתקבל א"ז ר' יצחק חיות בעל אפי רכרבי, וישב שם לכסא עד שנת שס"ח. — ג') ויעל עליו א"ז ר' יהודה ליווא בר בצלאל (מהר"ל מפראג) עד אייר שנ"ב. ויעל לכסא פוזנן ופולין גדול. (שם ושארית הערה 7). ד') ואחריו בעל "לבוש" שנתים ימים. ה') וישב מהר"ל מפוזנן ויעל לכסא פראג שנית בשנת שנ"ד ולא יאחר משנת שנ"ה (כאשר בררתי במחברתי. בינה לעתים" אשר אקוה להוציאה לאור בקרב הימים ברצות ה' דרכי) וישב עליו עד ח"י אלול שס"ט (גל עד סי' ח'). ו') ואחריו היה בעל עוללות אפרים ראש הישיבה "במקום אב"ד" ונפטר בש"ט יום ה' ז' אדר שני שע"ט (שם סי' יו"ד). ז') ועוד בחייו נתקבל בעל של"ה לאב"ד, ובשנת שפ"א עלה ירושלימה (תולדת חכמי ירושלים 114). ח') א"ז ר' משה ר' מענדלש (שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' פ"ב) ושם מתה עליו אשתו הראשנה ב' דר"ה שפ"ג (גל עד סי' קס"ה). ט') ונבחר בעל תו"ט בחדש מכת שפ"ו, ויקרה שם האסון הנודע, ובצאתו לחפשי דרש בבהכ"נ מיוול ב' תמוז שע"א, ובשנה ההיא עלה לכסא נעטרוב (ראה כל זה במחברתו מגלת איב"ה). יו"ד) ונבחר ר' שמעון וואלף בר' דוד מעבל. וזמו האחרון היה ר' י"ז מרחשון שע"ב (גל עד סי' 149) ואחריו ר' יוסף קלמנקש. והנה מצאנוהו ביריד גראמניץ בלובלין בשנת שע"ד (סי' ג') ובשנה ההוא ישב עוד בלבוב. וחתומת ירו נמצאת בפנקס ק"ק לבוב עד היום הזה (אנשי שם סי' רי"ז). ונפטר בש"ט בפראג י"ג תשרי שע"ז (גל עד סי' פ"ב). למדנו שלא ישב לכסא יותר משנתים ימים, האם בחרה באיש זקן ושבע ימים בן מאה שנה ושמונה שנים לנהל אותה ולהדריכה בדרך תלד? — היאומן כי יוספר? אמור מעתה אל תקרא מאה אלא מא"ה לאמר ארבעים ושש הוסיף עליהן עשר וכוללן יחד חמשים ושש, ואליהו אחיו היה צעיר ממנו בערך ארבע שנים. — וזה ברור.

עוד לאלה מלים, והפעם קנצי למלין. ועל משמרתו אעמודה, אשמעה מה ישפטו יודעי העתים על פעלי זה. ולמשפט מביני בקרת יחלתי. פה לונדון, ביום מלאת לי שבעים שנה תחת השמש, יום ב' א"ך סיון שנת לעת הזקנה לפ"ג. יב"א בהן צדק.

מִשְׁפַּחַת סְפָרִים חֲקִיקִים .

ידו על משפחתם (במדבר א' י"ח). באתת לבית אבתם (שם ב', ב').

איש היה פו"מ בפראג הכירה (במאה השלישית לששוי) ושמו יוסף זצ"ל, גדול בתורה והון ועושר בביתו. ויולד שלשה בנים:

דור א' ה"ר יצחק (תלמיד מהר"י מינץ). א' ה"ר משה יפה מגאוני קראקא בסעודי בעל שא"י.

א' למדן גדול ואיש חסיד" ה"ר אברהם.
ב' בעמ"ח „עשרה לבושים" ובניו:

ב' בעמ"ח „יפה תאר". ב' ה"ר משה (באה"ק). ב' ה"ר מרדכי זינגר ר"מ בקראקא.
ג' ה"ר אליעזר. ג' ה"ר קלונימוס יפה, מדפיס בלונדון.
ג' ה"ר יוסף. ג' ה"ר יצחק. ג' אשת הרופא אבר"ק נש והמדינה. ג' אשת הרופא אבר"ק נש והמדינה. ג' בעמ"ח „בית חדש".

ואלה תולדות משה למגקש:

ד' מרנא ורבנא יוסף. ד' ה"ר חיים (הערה 30). ד' „הראש ומנהיג הרב" אברהם מגקש אבר"ק אפטא, ופו"מ דר"א, וזרעו: קלמגקש יפה.

ה' „הגאון ר"מ ואב"ד" אריה ליב.

ו' בעמ"ח „מעין החכמה". ה' ה"ר יוסף. ה' ה"ר אליהו אבר"ק זצ"ל. וזרעו:

אבר"ק פראג.
ו' „הרב המופלג" אריה ליב

ז' ה"ר אברהם דיין בקראקא. ז' ה"ר בנימין וואלף. ז' ה"ר צבי הירש.

ז' ה"ר יהודה ליב. ז' ה"ר וואלף. ז' ה"ר בנימין וואלף. ז' ה"ר צבי הירש.

ח' ה"ר אברהם דיין בקראקא. ח' ה"ר אברהם דיין בקראקא. ח' ה"ר בנימין וואלף. ח' ה"ר צבי הירש.

ח' בעמ"ח „האשל". ח' ה"ר אברהם דיין בקראקא. ח' ה"ר בנימין וואלף. ח' ה"ר צבי הירש.

(* ושאר אנשי שם אשר נקבו בשמות במאמר הזה, לא אדע אכנה את שם אבותם ואשר אתו דבר נא לכתוב אלי, והן תוי וגוי:

תְּקוּנִים.

צד 60 הערה 8 צ"ל: ור"ם האק העלימו מזה.—62 שורה 11 צ"ל: הרביץ תורה.—
 64 ש' 6 צ"ל: תמצאנה בלבוב, — שם ש' 19 צ"ל: על שמו אברהם נקרא. — שם ש' 26
 צ"ל: ובלילה, — 66 ש' 26 צ"ל: ובהגיע, — ל"ד ש' 9 צ"ל: גם שם תורה, — שם הערה
 1 ש' 1 צ"ל: וישנה את צורתו, — שם ש' 3 צ"ל: שה"ג, — ל"ו ש' 11 צ"ל: (צד 70
 הערה 1), — שם הערה 1 ש' 2 צ"ל: הערה הסמוכה, — שם הערה 4 ש' 3 צ"ל: (צד
 ל"ו הערה 1), — שם בשורה האחרונה צ"ל: (70 הערה 1), — 72 ש' 27 צ"ל: מגוע
 סענדערליך, — שם ש' 35 צ"ל: (70 הערה 1), — 74 ש' 6 צ"ל: הג"מ מררכי גרשון.—
 שם ש' 15 צ"ל: ותמת אשת ר' יואל זינגר, ויקח את אלמנת הר' מררכי גרשון לו לאשה.—
 שם הערה 1 ש' 17 צ"ל: (ל"ו הערה 1), — צד ל"ח הערה 1 ש' 26 צ"ל: במושפחות
 עתיקות, — 76 ש' 35 צ"ל: עוד לאלהי מלים,

C
111B.